

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

ในกระบวนการดำเนินงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง ว่ามีวิธีการ? รูปแบบ ช่องทางในการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มอย่างไร? เพื่อให้กลุ่มของตนดำรงอยู่ได้ สามารถดำเนินแผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ได้สัมฤทธิ์ผล ตลอดถึงสร้างพลังในอันที่จะต่อรอง และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยกระบวนการกลุ่มของตนเอง ในการทำงานแต่ละขั้นตอนนี้ ได้ลงไปประชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเข้าไปสังเกตการณ์และร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการเข้าไปทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดถึงเข้าใจเงื่อนไข ปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องรวมทั้งศึกษาถึงความเป็นอยู่ของชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลตามขั้นตอนของการจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนหรือขาดหายตกลงไป เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์ของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการไปตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1) การศึกษาจากเอกสารและบุคคล

2) การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในแหล่งพื้นที่การศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆเหล่านี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับทบทวนวรรณกรรม จากงานที่มีนักวิชาการนักวิจัยท่านอื่นๆได้ ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาซึ่งประเด็นสำคัญของการศึกษาคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและทำความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะสามารถใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์ประเด็นที่สนใจและนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งอาศัยข้อมูลด้านเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยวิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร เว็บไซต์ ฯลฯ ที่มีความเชื่อมโยงถึงประเด็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน รวมทั้งศึกษารณีตัวอย่างของชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน โดยศึกษาข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับทั่วไป เช่น ห้องสมุดสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวนดอก) ฯลฯ เป็นต้น

การทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสารจะกระทำควบคู่ไปกับการศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมของชุมชนที่จะศึกษา เช่น ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เอกสารพื้นเมืองของวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบล ข้อมูลจากหน่วยงานการเกษตร เช่น จำนวนประชากร รายได้ อาณาเขต แผนที่ ทำเลที่ตั้ง ฯลฯ เป็นต้น

การศึกษาข้อมูลจากบุคคลเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง หลังจากที่ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้ขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ผู้ศึกษายังได้ปรึกษาแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพจากฝ่ายสำนักวิชาการ(วัดสวนดอก) เพิ่มเติม

2) การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในแหล่งพื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษา กลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง มีแกนนำ จำนวน 15 คนและสมาชิกอาศัยใน 6 หมู่บ้านคือ บ้านใหม่คลองน้อยหมู่ที่17, บ้านสันทรายคลองน้อยหมู่ที่6, บ้านปางผึ่งหมู่ที่16, บ้านท่าสะแลหมู่ที่11, บ้านโป่งถีบนอกหมู่ที่12, บ้านโป่งถีบในหมู่ที่15, ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นพื้นที่เหมาะสมกับหัวข้องานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ดังกล่าวในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. เป็นชุมชนที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ในหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยมากสภาพอากาศเย็นชื้นตลอดปี มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี โดยเห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยสร้างบ้านเรือนใกล้กับแหล่งน้ำ และมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในระบบชุมชนของชาวบ้านและพื้นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก

2. เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มาเป็นระยะเวลายาวนาน เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยใหญ่ ต่อมา มีชาวพื้นเมืองที่อพยพมาจากอำเภอพร้าว อำเภอดอยสะเก็ด มาตั้งหลักฐานจนเกิดความสัมพันธ์กันระหว่างชาวไทยใหญ่กับชาวพื้นเมืองจึงมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องมีการรวมกลุ่มกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรจนเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและมีการนำเอาหลักพิธีกรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชนทั้งด้านระบบการผลิต การดำรงชีวิต ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำเป็นศูนย์รวมจิตใจ เห็นได้จากที่มีกลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

3. ชุมชนแห่งนี้ยังมีจารีตประเพณีและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เช่น การสืบชะตาแม่น้ำ การบวชป่า การเลี้ยงผีฝาย ฯลฯ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นถึงระบบความคิด ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่าของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศชุมชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่าการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้มองเห็นและเข้าใจในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่งภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ท่ามกลางการปรับตัวให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในระบบนิเวศของชุมชนซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นชุมชนในมิติมุมมองอันหลากหลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาชุมชนอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

3.2 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. กลุ่มผู้อาวุโสภายในชุมชนที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่างๆซึ่งสามารถลำดับเหตุการณ์หรือสามารถบอกเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน ความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน ความเชื่อ พิธีกรรม รวมถึงการเปรียบเทียบถึงการอนุรักษ์ระบบนิเวศชุมชนระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะของการบอกเล่าผ่านทักษะประสบการณ์และความรู้ความสามารถที่เคยประพฤติปฏิบัติร่วมกันมาในระบบของชุมชนหรือได้รับการบอกเล่าสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งผู้อาวุโสนี้อาจเป็นผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ แต่เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความเชื่อ พิธีกรรมให้กับคนรุ่นหลังในชุมชน รวมทั้งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชนให้ดำเนินไปตามครรลองจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยต้องอาศัยบุคคลเหล่านี้ในการสัมภาษณ์การเก็บข้อมูลเชิงลึกทั้งในด้านวิถีชีวิต และระบบความเชื่อในท้องถิ่นด้วยอัน ได้แก่ ปู่จารย์ แก้วดี หมอยาพื้นบ้าน ฯลฯ รวมทั้งสิ้น 13 คน

2. กลุ่มผู้นำและแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง โดยแบ่งเป็นประเภทดังนี้

- ผู้นำทางด้านความคิด 2 คน
 - ผู้นำทางการทำกิจกรรม 2 คน
 - ผู้นำในการระดมสมาชิกภายในและภายนอกกลุ่ม 2 คน
- รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน

3. สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง

- สมาชิกที่ร่วมก่อตั้งกลุ่ม 2 คน
 - สมาชิกที่เข้ามาใหม่ 2 คน
- รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยอาศัยการศึกษาที่หลากหลายเข้ามาช่วยในงานวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยต้องอาศัยเครื่องมือและวิธีการในการศึกษาอย่างหลากหลายผสมผสานกัน เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงเวลาและสถานการณ์ในระหว่างการเก็บข้อมูลในชุมชน ซึ่งสามารถพอที่จะระบุวิธีการ และเครื่องมือในการศึกษาได้ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้วยการกำหนดแนวคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ชาวบ้านได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัยอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและชักนำประเด็นคำถามเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา (ที่กำหนดเอาไว้) โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

2. ประเด็นการสังเกต ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) และเทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) ควบคู่กันไป โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านทั้งด้านการทำมาหากิน การประชุมหมู่บ้าน ประเพณี พิธีกรรม เทศกาล และกิจกรรมที่สำคัญๆ ของชุมชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์รวมถึงเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวบ้านเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะทำให้ชุมชนสามารถที่จะนำสิ่งที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเทคนิควิธีการอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่ศึกษาวิจัย และเป็นการเก็บข้อมูลการศึกษาจากการสนทนาด้านคติชนวิทยา เช่น การสนทนาเรื่องราวคติชนพื้นบ้าน สุภาษิตคำก้อม (ภาษิตพื้นบ้าน) เจี้ยก้อม (นิทานเรื่องสั้น) ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ การสนทนาแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านจึงเป็นไปเพื่อการระดมความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน ในชุมชนเพื่อหาประเด็นคำตอบร่วมกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีหลายข้อมูลหลายส่วนที่ทำการรวบรวมประกอบกันเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยได้แบ่งการทำงานเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เป็นช่วงเวลาที่เข้าไปสำรวจในชุมชนเพื่อศึกษาสภาพชุมชนและแหล่งข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และพบปะกับผู้นำชุมชน เพื่อทำความคุ้นเคยและแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพภูมิประเทศ ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ข้อมูลส่วนหนึ่งศึกษาจากเอกสารต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น อีกด้านหนึ่งทำการสัมภาษณ์สอบถามด้วยการพูดคุยกับผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์แกนนำ ผู้นำทางด้านความคิด ผู้นำอาวุโสในชุมชน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการประยุกต์พิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน โดยเน้นสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีประเด็นสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1) การจัดการองค์กรของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งมีผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน

- ก การธำรงรักษาของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งมีความเป็นมาอย่างไร
- ข มีการบริหารจัดการกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งอย่างไร
- ค มีวิธีการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มและภายนอกกลุ่มอย่างไร
- ง การดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างไร
- จ มีการใช้องค์ความรู้ในกลุ่มและนอกกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งอย่างไร
- ฉ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในกาดำเนินงาน ดำเนินกิจกรรมอย่างไร
- ช มีการใช้ประโยชน์จากการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งอย่างไรบ้าง

2) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่ง

- ก การก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งได้รับอิทธิพลจากอะไร
- ข การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งมีลักษณะอย่างไร
- ค การทำกิจกรรมของกลุ่มมีลักษณะและรูปแบบอย่างไร
- ง มีการนำเอากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรชุมชนมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร
- จ กระบวนการทำงานภายในชุมชนส่งผลต่อความคิด ความเชื่อของคนในชุมชนอย่างไร
- ฉ ชุมชนใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนผ่านกระบวนการอะไร

ผู้วิจัยได้เข้าไปชุมชน และสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านพอสมควรแล้วจึงเริ่มทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยกันอย่างเรียบง่ายไม่เคร่งครัดในขั้นตอน และการลำดับคำถามผู้ให้ข้อมูลหลักคือแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่ง อาจจะเป็นพระสงฆ์แกนนำ หรือผู้นำชุมชน ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับคำถามได้ตลอดเวลา เนื่องจากต้องการปล่อยข้อมูลให้เลื่อนไหลไปตามธรรมชาติ เพราะกลัวผู้ให้สัมภาษณ์ความอึดอัดระหว่างที่ให้ข้อมูล

ระยะที่ 2 หลังจากได้ข้อมูลพอสมควรจากกระบวนการระยะที่หนึ่งจะทำการนัดหมายแกนนำและสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่ง เพื่อทำการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อจะได้รับการตอบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน และหาความชัดเจนของข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น และในช่วงนี้ยังต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ของเนื้อหาหรืออาจหล่นหายไปไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รัดกุมและเพียงพอสามารถนำมาวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

การสนทนากลุ่มจะทำหลังจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการเก็บข้อมูลแล้วระยะหนึ่ง โดยนำข้อมูลที่ได้อามาเปิดประเด็นสนทนาตามหัวข้อดังนี้

1. กลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดงมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนอย่างไรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน
 2. มีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนในการนำกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาใช้ในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรชุมชน
 3. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวมีความแตกต่างจากอดีตอย่างไรและส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนอย่างไร
 4. มีการบริหารจัดการองค์ภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างไร
 5. มีวิธีการใช้ประโยชน์จากการบริหารองค์ภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มในรูปแบบวิธีการอย่างไร
 6. มีระบบวิธีการสร้างแรงจูงใจและระบบการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มด้วยวิธีการอย่างไร
 7. องค์กรใด หรือสถาบันใดที่เข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่สืบทอด
 8. ชุมชนมีการสืบทอดองค์ความรู้เหล่านี้แก่คนรุ่นใหม่อย่างไร
- เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่แบบบันทึกข้อมูล โดยได้จัดเตรียมตามประเด็นที่ศึกษาไว้ก่อนเพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

หลังการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อให้เนื้อหาครอบคลุมและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยอาศัยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้อามา ซึ่งประกอบด้วยมิติทางด้าน เวลา สถานที่ บุคคล แล้วทำการวิเคราะห์เทียบเคียงดูว่าข้อมูลที่ต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่ ถ้าหากข้อมูลที่ได้มานั้นเหมือนกันหรือตรงกัน ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลจริงและเชื่อถือได้

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล(Methodological Triangulation) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ควบคู่กับการซักถามสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย พร้อมไปกับการศึกษาเพิ่มข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเป็นเชิงพรรณนา โดยหลังจากที่ทำการรวบรวมข้อมูลแล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาจำแนกแบ่งเป็นหมวดหมู่ เพื่อทำการสังเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้รับมาและนำมาเขียนรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทของชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบริบทของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับด้วยโดยพิจารณาจากองค์ประกอบในด้านเวลา บุคคล และสถานที่เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลและใช้การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้านโดยอาศัยข้อมูลเชิงเอกสารประกอบการวิเคราะห์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งในการจัดการทรัพยากรชุมชน โดยผู้วิจัยนำเอาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาร่วมวิเคราะห์กับข้อมูลภาคสนามที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อยในประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน โดยผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึกร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะของการสนทนากลุ่มย่อย แต่เป็นลักษณะของการวิเคราะห์ที่คลี่กรองข้อมูลร่วมกันให้ตรงกับข้อมูลความเป็นจริงมากที่สุด

3. การวิเคราะห์การจัดการองค์กรของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเวียงดิ่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน โดยผู้วิจัยนำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึกร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเที่ยงธรรมและความชัดเจนของข้อมูลว่าสอดคล้องกับความเป็นจริงโดยการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเข้าร่วมวิเคราะห์เสวนาด้วย ในลักษณะของการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อช่วยกันวิเคราะห์เสริมประเด็นที่คิดว่ายังไม่ชัดเจน หรือไม่รัดกุมดีพอ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบหลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึก วิเคราะห์วิพากษ์ด้วยตัวของผู้วิจัย

4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เป็นรายการวิจัย ด้วยการเขียนบรรยาย และ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำมาทำการตรวจสอบข้อมูล โดยพิจารณาจากมิติทางด้าน เวลา สถานที่ บุคคล เพื่อศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล โดยนำเอาข้อมูลจาก ภาคสนามและจากข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมฯลฯ และนำมาตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งโดยวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า แล้วสรุปองค์ความรู้ในการศึกษาออกมาเป็นรูปธรรม หรืออย่างเป็น เหตุเป็นผล แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงจริงพรรณนาเป็นลักษณะการเขียนรายงานการ วิจัยเชิงบรรยาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved